

Chodzimy po świecie i pytamy

Z Moniką Mamińską rozmawia Beata Wilgosiewicz

– *Jak to się stało, że tradycyjna kultura ludowa jest dla Ciebie ważna?*

– Trudno wskazać moment, kiedy to zaczęło być dla mnie ważne. Wtedy, kiedy zaczęliśmy z Jankiem¹ jeździć do Łemków, może jeszcze wcześniej, kiedy Janek był w „Gardzienicach”. Osoba Janka odegrała tu pewną rolę, dlatego o tym mówię. Zaczęłam się zajmować podobnymi rzeczami, spodobały mi się one. Myślę, że gdyby pewne pytania nie były dla mnie ważne już wcześniej, to nie zwróciłabym uwagi na to, co on mówił czy robił. Natomiast wtedy traktowałam to bardzo powierzchownie, zupełnie nie zdając sobie sprawy, w jakim zmierzam kierunku. Nawet wtedy, kiedy jeździliśmy do Łemków, to, co dla Janka było już świadomą obserwacją, dla mnie nieświadomym uczestnictwem. Byłam w takim momencie, że traktowałam to jako rodzaj zabawy, a na pewno nie zadawałam sobie głębszych pytań, dotyczących kultury tradycyjnej. To, co najbardziej rzucało mi się w oczy, to odmienne niż w mieście zachowanie ludzi. Myślę, że zaczęłam rozumieć wagę tych pytań wtedy, gdy powstała Fundacja i usłyszałam ludzi od lat zajmujących się tą czy inną dziedziną kultury tradycyjnej.

– *Czyli Twoja droga to wyjazdy na Łemkowszczyznę, spotkania z ludźmi, muzyką...*

– Na pewno uczestniczenie w święcie. Jeździliśmy do Łemków na kolędowanie, to było jak gdyby centrum naszego kalendarza, naszego czasu. Przyjechaliśmy już na taki teren, gdzie tylko parę kobiet potrafiło śpiewać kolędy, a pokolenie naszych rówieśników już nie śpiewało. Była nawet taka historia w czasie naszego pierwszego kolędowania, że zaproszono nas do chałupy, do której przyszli Łemkowie w różnym wieku, choć większość naszych rówieśników, i wyniknęła taka sytuacja, że myśmy śpiewali różne kolędy i oni nie umieli nam odpowiedzieć pieśnią, nie umieli śpiewać, tylko włączyli magnetofon i to, co usłyszeliśmy, to był taki rodzaj łemkowskiego disco polo. Pamiętam, że nas to bardzo zdziwiło. Wtedy jednak nie wyciągałam jeszcze takich wniosków, że trzeba coś z tym robić, tylko myślałam – kończy się jakaś kultura. Tak mówię o tamtym czasie, natomiast możliwe, że ja wtedy miałam jakieś myśli, teraz po prostu nie pamiętam. Natomiast na pewno jeszcze wtedy nie myślałam o obrzędzie, o tym, co jest kluczowe dla każdej kultury. O obrzęd nikt nie pytał, nikt z nas bowiem nie miał wiedzy etnograficznej, nie wiedzieliśmy najzwyczajniej w świecie, o co pytać. Pytaliśmy o lirykę, o której nie wiedzieliśmy, że się tak nazywa, pytaliśmy po prostu o piosenki. Potem jeździłam tam jeszcze, bo wydawało mi się, że napiszę dialektologiczną pracę na temat polsko-łemkowskiego pogranicza i zadawałam pytania według ankiety. Kolędowanie i wywiady były wtedy dla mnie jednak oderwanymi elementami, nie umiałam ich jeszcze połączyć. Natomiast patrzyłam, jak ludzie żyją, i z tego czerpałam wiedzę o nich, nabrałam szacunku dla takiego życia. Ten sposób patrzenia, nie wiem, czy był on dla mnie naturalny, mógł wynikać z bycia mieszczuchem. Wiesz, jak to jest: mieszczuch przyjeżdża na wieś i nic nie rozumie. Janek, który wcześniej doszedł do pewnych przemyśleń na ten temat, nigdy nie tworzył mitu, że wieś to jest jakaś arkadia, on już wtedy wiedział, że to jest normalne życie.

I w tym kontekście on wie, że cząstkę tego można przekazać dalej.

– *A Ty tak nie myślisz?*

– Nie wiem. To, czym się zajmujemy, tak myślę, przetrwać może tylko w jakimś niewielkim aspekcie i na pewno musi ulec wielkiej transformacji.

– *Wiadomo, że tradycyjna kultura ludowa w takim wymiarze, w jakim istniała, nie ma szansy istnienia bez całego kontekstu życia, tylko jako całość miała swoje znaczenie, swoją moc, siłę i zadanie.*

– Naiwny badacz pyta: dlaczego nie śpiewa się już pieśni żniwnych? Kobiety śmieją się i odpowiadają – no bo kombajn jeździe. Nie ma czasu ani możliwości śpiewać w czasie takich żniw. To jest realne życie, do którego trzeba się jakoś dostosować. Można zatem zapytać: czemu zatem zajmować się taką dziedziną, która jest już przeszłością? Oczywiście, zadawałam sobie takie pytania i w odpowiedzi przyszło mi do głowy, że jest to jak gdyby bardzo kompleksowo pojęta nauka o człowieku, zawierająca w sobie różne dziedziny. To tak, jakby się wtórnie poznawało całą wiedzę, do któregoś momentu wypracowaną przez człowieka o sobie samym. Kultura tradycyjna daje przede wszystkim odpowiedzi na pytania z dziedziny, którą – na własny użytek – nazwałabym mitologiczno-psychologiczną. Można powiedzieć, że nie tyle opisowo, ile od środka zna człowieka. Z powodu zapomnienia tej wiedzy, z powodu jej wypaczenia na przykład przez wzorce romantyczne (te wszystkie piękne skądinąd: „dziewczyna widzi – odpowiadam skromnie, a gawiedź wierzy głęboko, czucie i wiara silniej mówi do mnie, niż mędrca szkiełko i oko”), a później przez kulturę masową, spotkanie z kulturą tradycyjną może porazić tego, kto zaczyna się nią serio interesować.

– *W jakim sensie?*

– W takim, że człowiekowi wydaje się, że gdyby wrócił do korzeni tejże kultury, byłby mądry i szczęśliwy. To jest pierwsze zachłystnięcie, tak jak to bywa z neofitami. Niektórzy pozostają na tym etapie. Znam grupy ludzi, którzy chcą odrodzić pogaństwo, uważając, że tamten czas dla Bałto-Słowian był najlepszym czasem, rajem bez wojen. To oczywiście, że czas, w którym żyjemy, ma już inne oblicze. Nie można odrzucać – to moje zdanie – tych 2000 lat chrześcijaństwa czy tysiąclecia na naszych ziemiach. Wszyscy przecież jesteśmy, nawet nie zdając sobie z tego sprawy, przyzwyczajeni do praw jednostki, do myślenia o jednostce jako o wartości. Takie właśnie myślenie utwierdzone zostało przez chrześcijaństwo. Byli badacze kultury tradycyjnej, którzy mówili, że w żadnym momencie nie styka się ona z chrześcijaństwem, że żyją, czy żyły, swoimi odrębnymi życiami. Ostatnio przeczytałam u Tatiana Bernsztam (co przeczytuję), że jest dokładnie odwrotnie, że niektóre elementy kultury tradycyjnej są tak silnie związane z chrześcijaństwem, że nie istnieją po prostu bez niego. To oczywiście nie jest cała prawda o tym istniejącym od wieków związku. Kultura tradycyjna wspiera w nas „człowieka odwiecznego”, te elementy bycia człowiekiem, które są w nas, mówiąc bardzo metaforycznie, „od zawsze”.

– W jaki sposób wspiera?

– To znaczy, że pomaga przekraczać trudne momenty w życiu człowieka, na przykład wszelkie inicjacje: w wiek dojrzały, przejście z jednego stanu społecznego w drugi, na przykład małżeństwo itd. Chrześcijaństwo zaś pokazuje, jak stać się „nowym człowiekiem” i przebaczać nie 7, ale 77 razy, kochać bliźniego, nie zajmować się zbyt doczesnością („spójrzcie na ptaki niebieskie, jako nie sieją ani nie orzą...”). Te dwa światy, te dwie mądrości rzeczywiście bardzo się różnią. Stanowią jak gdyby dwa różne systemy filozoficzne. W pewnym momencie wydawało mi się, że odkryłam tajemnicę punktu wspólnego – stosunek do życia; że tu i tu mówi się o świętości takiego zjawiska, jak życie. Chyba się jednak myliłam: w okresie pogańskim kultury tradycyjnej życie, nazwijmy to „doczesne”, jest świętością, przy tym życie społeczności, a nie życie jednostki (istniały przecież ofiary składane z ludzi). Natomiast w chrześcijaństwie świętością jest życie jednostki, ale nie doczesne, lecz wieczne („ktokolwiek straci swoje życie dla mnie – zachowa je”). Chyba przygoda z rozwikłaniem tego problemu jeszcze przede mną. Możliwe, że jest jednak jeden punkt wspólny, mianowicie obrzęd. Obrzęd i w kulturze tradycyjnej, i w chrześcijaństwie nie ma być jakimś aktem spontanicznym. Jest bardzo silnie kontrolowany i tu, i tu. Odziałuje na nas. Może tu i tu niesie inne treści, ale główny akcent położony jest na zachowanie życia, na jego ochronę, życia – jak już mówiłam – bardzo różnie rozumianego. Trudno mi powiedzieć więcej, gdyż mówię bardziej o swoich odczuciach, nie cytując żadnych opracowań na ten temat. A mówię o odczuciach, uczuciu muszę tu zakończyć, gdyż reszta jest dla mnie tajemnicą.

– Czy znajdujesz jeszcze inne wspólne punkty, które łączą obrzędy pogańskie z chrześcijańskimi?

– Właśnie aspekt tajemnicy. Jest ona obecna zarówno w tym, jak i w tamtym obrzędzie. Obrzęd (i tu, i tam) tworzył, czy tworzy, pewne ramy, w których można było kontaktować się z różnie pojętym *sacrum*. Nie można było wyjść poza te ramy, gdyż ich przekroczenie mogło doprowadzić do szaleństwa. Sądzę, że w obrzędzie chrześcijańskim podobnie, w sprawowaniu obrzędu także chroniona jest normalność życia, realność poznania. Wszystko, co jest poza realnością i normalnością, wymyka się takiej wiedzy, która może człowieka ochronić. Mam tu na myśli przede wszystkim katolicyzm, sceptyczny wobec różnego rodzaju „mystycyzmów” (choć istnieli przecież Wielcy Mistycy i w tej tradycji). Doświadczenie mówi, że przekroczyć te ramy, tę granicę, mogą tylko ludzie niezwykle silni psychicznie. Doznać, ale umieć i chcieć powrócić do tak zwanego normalnego życia. Trochę inaczej jest w prawosławiu, gdzie zachowała się na przykład tradycja „jurdstwa”. Ten rodzaj prawosławia, jaki znam z własnego doświadczenia, tj. ruskie prawosławie na ziemiach polskich, które ma na pewno inne zabarwienie kulturowe niż greckie, jest z kolei bardziej związane z kulturą tradycyjną niż katolicyzm. Ale to są rzeczy powszechnie znane. Reasumując – to, co według mnie łączy te dwa odrębne systemy (pogański i chrześcijański), to dążność do zachowania normalności, a tym samym ochrony przed – nazwijmy to – złymi mocami i przekazanie tej umiejętności dalej. Oczywiście każdy z tych systemów posługuje się swoimi metodami, wynikającymi z tego, na co jest położony największy nacisk w poznawaniu otaczającej nas rzeczywistości: Kosmosu i umiejętności poruszania się w tymże Kosmosie, niejako „oswajania” go.

– Czy człowiek współczesny może zbliżyć się do tego rodzaju wiedzy o świecie, który tworzyła kultura tradycyjna i przejąć stamtąd pewne mądrości, czy też pewien rodzaj postawy wobec świata?

– Bardzo trudno odpowiedzieć na to pytanie. Ten, kto poszukuje, może starać się poznać kulturę tradycyjną, może uznać tę wiedzę za konieczną do procesu poznawania człowieka jako takiego. Jednak już bardzo trudno byłoby tę kulturę odrodzić. Nie

ma możliwości powielenia w całości sposobów życia charakterystycznych dla okresu żywej kultury tradycyjnej. Nie można stworzyć na przykład jakiegoś skansenu, w którym wielbiciele życia „w zgodzie z naturą” oraliby sochą, prowadzili gospodarkę trójpółkowi, sami tkali i czcili Peruna. A przecież takie myśli chodzą niektórym po głowie, poczynszyszy zapewne od Jeana Jacquesa Rousseau. Myśli o powrocie do takiego raju i próby jego realizacji (o czym już wcześniej mówiłam) to jakaś straszliwa utopia. Natomiast to, co jest niezaprzeczalnie stałe, to zmienność.

– Jeśli zmienność, to czy dotycząca wszystkich sfer życia czy ze zmianą, nazwijmy to upraszczająco, otoczenia w konsekwencji nie zmienia się psychika człowieka?

– No właśnie. Myślę, że nie do końca. Tu właśnie mogłabym przywołać krótki tekst Jana Bernada zatytułowany *Kontynuacja tradycji*. Tekst powstał jako programowy do naszego projektu o tym samym tytule. Janek pisze tam, że jedną z charakterystycznych cech kultury tradycyjnej, czy może kultury w ogóle, jest przekazywanie, a sytuacja dzisiejsza jest taka, że „jest nadawca, nie ma odbiorcy”. Jesteśmy więc w momencie przerwanej łańcucha, pokolenie, no może dwa pokolenia temu. Kultura tradycyjna, co oczywiście, jest kulturą ustnego przekazu. Wracając do tematu, przestaliśmy zdawać sobie sprawę, co z tego w nas pozostało (i trwa) z kultury tradycyjnej. Janek udowadnia, że przestaliśmy to po prostu rozróżniać. Odsyłam do jego tekstu, z którym zgadzam się całkowicie.

– Kultura ludowa to też cała sfera postaw wobec życia i śmierci, wobec natury, mam poczucie, że na wsi ciągle jeszcze można wyraźnie odczuć istnienie świata pozamysłowego, duchowego, to jeszcze żyje.

– Tak, w takim oczywiście sensie to żyje, dopóki żyje to pokolenie, które pamięta, nazwijmy to, poprzednią epokę. Zresztą i dziś jest tak, że tam na wsi człowiek ciągle bije się o to, żeby przetrwać, bo nie ma żadnej pewności, co będzie jadł, jeśli ziemia nie wyda plonów. Nie jest to na pewno tak dramatyczne jak kiedyś, ale jest. Oczywiście, że używa się teraz nawozów sztucznych, a nie pieśni, czy obrzędów magicznych, jednak kontakt z naturą – nie tak powierzchownie pojmowaną, że ptaszki i motylki – tylko naturą jako czymś tajemniczym i nieokiełznanym, dalej ma swój wpływ na psychikę człowieka.

– Stworzyliście Fundację, organizujecie dużą liczbę różnego typu spotkań, sesji. Jesteście otwarci, zapraszacie ludzi...

– Jeśli poznaje się coś i zaczyna to być dla ciebie ważne, to naturalne się staje, że chcesz to przekazać dalej, podzielić się. Być właśnie pośrednikiem między nadawcą a odbiorcą, chcesz tego odbiorcę znaleźć.

– Czyli podejmując trud upowszechniania, organizując różnego typu spotkania (liczba zorganizowanych przez was konferencji jest zdumiewająca), poszukujecie owego odbiorcy.

– Mieliśmy taką ideę, żeby to nie były konferencje, które odbywają się tylko w gronie naukowców. Chcieliśmy, aby ich wiedza trafiła do ludzi zainteresowanych tą problematyką. Mieliśmy szczęście zapraszając uczonych z Rosji, Litwy, Białorusi, Łotwy, Słowacji i Ukrainy, gdyż u nich przez lata ukształtował się model teoretyka-praktyka. Ale tam (szczególnie w Rosji) myślenie na ten temat trwa już o wiele dłużej. Na początku XX wieku Liniowa w Moskwie założyła coś w rodzaju ludowego konserwatorium, gdzie nauczano przedmiotów, które dziś zaliczają się do dziedziny zwanej etnomuzykologią.

– Tam naukowcy, którzy są teoretykami, są też praktykami. Mam tu na myśli zwłaszcza etnomuzykologów, którzy doskonale znają repertuar, materiał muzyczny, którym się zajmują, tworzą zespoły, uczą innych lub sami śpiewają i grają.

– Tak, i to właśnie ich obecność na naszych konferencjach zainspirowała i mnie, i innych uczestników do myślenia o kulturze tradycyjnej jako o czymś, co można czynnie poznawać, ucząc się

pieśni, grając na instrumentach, poznając inne dziedziny sztuki, związane z kulturą tradycyjną. Może to jest to, co Anna Wyka mówi na temat bezpośredniego udziału badacza w zjawisku, które bada, może bez tego udziału nie ma prawdziwego dotknięcia tamtej rzeczywistości.

– *Dlaczego skupiliście się na muzyce, na pieśni?*

– Dla mnie muzyka była zawsze najważniejszą dziedziną sztuki. Słowo i muzyka. Uczyłam się od dzieciństwa grać, to zawsze było dla mnie ważne. Coś bardzo pięknego powiedział Hesse na temat muzyki w *Grze szklanych paciorków*; powiedział, że muzyka, wywodząc się z obrzędów, zawsze miała magiczną otoczkę, i że w niej najdłuższą ta magiczna otoczka przetrwała. To właśnie muzyka najbardziej konsoliduje ludzi w jednym przeżyciu, we wspólnym przeżywaniu czegoś.

– *A czy uważasz, że przez muzykę, pieśń, można dotrzeć do tego świata, który już nie istnieje?*

– Myślę, że tak. Muzyka zachowała coś, czego nie zachowały inne sztuki. Nie wiem, dlaczego tak się stało. Może dlatego, że muzyka była nieoddzielną częścią obrzędu, wręcz konstytutywną. Muzyka współczesna jest bardzo intelektualna, tak się mówi, niemniej nie doznajesz jej intelektem, lecz zmysłami. Jak mówi filozof: „Nie ma niczego w intelekcie, czego by wcześniej nie było w zmysłach”. Jeśli chodzi o sposób poznawania świata, jestem chyba intuicjonistką, dlatego muzyka jest mi najbliższa. Czy przez muzykę mogę dotrzeć do poznania świata? (Zaznaczam, że moje rozważania prowadzę raczej na płaszczyźnie metaforycznej niż ściśle filozoficznej.) Grotowski mówi o sztuce w ogóle, że może być ona wehikułem, który przenosi nas gdzieś dalej, czy może lepiej – głębiej. Zatem pieśń też może być wehikułem, który cię niesie, którym posługując się doznajesz czegoś więcej. Ale jaki jest warunek? Jeśli chcesz poznać, jeżeli nurtuje cię jakieś pytanie, to to, czy zostaniesz na poziomie odtwórcy, zależy tylko od ciebie. Jeśli zafascynowałaś się tylko estetyczną stroną pieśni, to będziesz odtwarzać. Natomiast jeśli chcesz poznać więcej, jeśli poszukujesz wiedzy, to nie będziesz odtwarzać, będziesz szukać coraz głębiej. To są rzeczy z kategorii duchowych, nie umiem nawet powiedzieć o nich nic więcej. W procesie poznawczym nie interesuje mnie po prostu jeszcze jeden szczegół więcej. Oczywiście, interesuje mnie dany ornament w pieśni, ale nie tylko dla tego szczegółu uczę się tej pieśni. Pieśń staje się ważna wtedy, gdy mówi mi coś o człowieku, o jego drodze, o jego kondycji, o tym, kim jest, kim był, jak bardzo się zmienił, czy też jak się wcale nie zmienił przez tysiąclecia, czy o sposobach dochodzenia do pewnej tajemnicy. Do takiej tajemnicy, której dotknięcie nie wszystkim jest dane, a ty nagle poczułaś, że chcesz ją poznać i wiesz, że ta pieśń może ci wskazać drogę. Jest to doznanie duchowe. Trudno o tym mówić.

– *W takim znaczeniu jest to droga dla wybranych?*

– Nie wiem, co to znaczy być wybranym. Na pewno nie jest to tak, że jest się kimś lepszym, nie dostaje się także od kroczenia tą drogą jakichś przywilejów, a wręcz przeciwnie. Tak, jak niewiele ludzi zajmuje się na przykład ornitologią, w tej dziedzinie podobnie. Pociąg ku temu jest jakąś tajemnicą, tak jak tajemnicą jest na przykład miłość. Dlaczego kogoś kochasz? To jest tajemnica. I chcąc ją rozwikłać, chyba się zejdziesz na jakieś głębokie manowce.

– *Jeśli nie ma od kogo uczyć się tej muzyki i pieśni, czy można samemu to robić, korzystając z archiwów, nagrań, by śpiewać w taki sposób jak było to dawniej?*

– Boję się, że za parę lat będziemy na to skazani. Będzie to już jakiś rodzaj protezy. Najlepiej uczyć się od żywych ludzi. Ten ideał realizuje moskiewski zespół *Narodnyj Prazdnik*. Są to

kobiety, które od lat jeżdżą do jednej wioski. Każda z nich znalazła sobie jedną wykonawczynię, od której uczy się jej manieri śpiewu, przygląda się jej przy pracy i w czasie święta. W ten sposób każda z członkiń tego zespołu może przekazać dalej tę właśnie manierę śpiewu z jednej wioski. To jest to, czego ja chciałabym doświadczyć. Dlatego myślę, że istnienie archiwów ma ogromne znaczenie – jednak raczej dla teoretyków niż tych, którzy mogą stać się świadomymi nadawcami. Głos biały, którym posługują się wszystkie wiejskie śpiewaczki, wydobywany jest w trochę inny sposób niż głos tak zwany akademicki, do którego jesteśmy przyzwyczajeni. Jego barwa i siła tak bardzo różni się od wyżej wspomnianego, że człowiek uczący się takiego śpiewu na początku boi się usłyszeć swój (biały) głos. Musi przełamać coś w sobie. Trwa to niejednokrotnie i kilka miesięcy, i nie jest to walka ze swoim głosem, lecz raczej ze swoją psychiką. Wielka jest jednak radość, gdy się to uda przełamać. Tak samo jest z każdym momentem pokonywania strachu. Boisz się czegoś, ale pokonawszy strach, stajesz się bogatszy o to doświadczenie, jakbyś zaczynał więcej wiedzieć o sobie.

– *Pomimo Twoich zastrzeżeń raz jeszcze wracam do pytania o możliwość kontynuacji tradycji, taki jest bowiem temat Waszego obecnego programu, to jest też pomysł i daleko już posunięte przygotowanie programu edukacyjnego dla przedszkoli.*

– Z przedszkolami to jest pomysł Janka, myślę, że bardzo dobry. Jeśli dzieciom zostaną przekazane pewne wartości, nie tylko jak mówiłam, estetyczne, to wierzę, że przyczyni się to do ich głębszego rozwoju, do przełamywania wstydu, że pochodzą ze wsi, że ich dziadkowie mówią gwarą itp. To może śmiesznie brzmieć (dla nas, urodzonych w mieście i wyznających zasady tak zwanej tolerancji), ale przecież wszyscy wiemy, że tak właśnie jest. Myślę (można to nazwać marzycielstwem), że minie kult centrów, a rozpocznie się jakiś nowy nurt, nadający wartość kulturze lokalnej. Mam na myśli taki proces, zachodzący w umysłach, w świadomości dużej grupy ludzi.

– *Wróćmy do początku rozmowy, czyli do pytania o to, co dla Ciebie ważne w kulturze ludowej. Czy to pewne uniwersalia, pytania, odpowiedzi, które zadaje sobie człowiek, żyjący na tym świecie?*

– Myślę, że tak. Ale nie jest też tak, że sposób, który ja stosuję, musi być uniwersalny dla wszystkich, gdyż ktoś inny, poznając fizykę – poznaje dokładnie to samo, co ja, a ktoś poznaje to samo, będąc w zakonie. Mnie nie chodzi o zatrzymanie się, jak już mówiłam, na poziomie estetycznym, nie chcę też dawać takiej odpowiedzi, że zajmuję się kulturą ludową, bo tylko tam znajduje się jakaś prawda. Chociaż pytania są uniwersalne, są to pytania, które zadaje sobie każdy człowiek myślący, badający kondycję ludzką. Takie same pytania zadaje sobie filozof czy duchowny. Nie powiedziałabym, że to jest lepsza dziedzina od innych, czy głębsza, czy więcej dająca. I nie mam żadnych gotowych recept, na przykład, że jeśli państwo tak nauczycie się śpiewać, to otworzy wam się droga do poznania prawdy. Wielu zatrzymało się na etapie fascynacji kulturą ludową jako wyrocznią, jako receptą na szczęście. Ja tak nie myślę.

– *Czy potrafisz określić, nazwać, kim jesteś w swojej pracy: badaczem, animatorem, twórcą, miłośnikiem?*

– Nie jestem badaczem. Myślę, że jestem poszukiwaczem, tak z czystym sumieniem mogłabym siebie określić.

PRZYPISY

¹ Mowa tu o Janie Bernadzie, współzałożycielu Fundacji „Muzyka Kresów”.

Referaty na sesjach Fundacji „Muzyka Kresów” 1992–1996

Bożonarodzeniowe i noworoczne obrzędy na Kresach, Lublin 15–18.01.1992

„Kultura tradycyjna a muzyka ludowa” – Dorota Frasunkiewicz (Warszawa, Polska)
„Kolędy i szchedriki Lwowszczyzny” – Jurij Kondratenko (Lwów, Ukraina)
„Obrzędy zimowe na Ukrainie” – Jewgienij W. Jefremow (Kijów, Ukraina)
„Instrumentalna muzyka w obrzędach kołędniczych na Białorusi” – Inna D. Nazina (Mińsk, Białoruś)
„Aspekt wegetacyjny chodzenia po kołędzie” – Dorota Frasunkiewicz (Warszawa, Polska)
„Kołodowanie na Podlasiu” – Jan Adamowski (Lublin, Polska)
„Herody we współczesnych inscenizacjach wiejskich” – Piotr Dahlig (Warszawa, Polska)
„Zimowe obrzędy na Litwie” – Rimantas Astrauskas (Wilno, Litwa)
„Muzyka instrumentalna w litewskich obrzędach zimowych” – Arvydas Karaška (Wilno, Litwa)
„Kalendarzowe pieśni obrzędowe w kontekście socjologicznym” – Włodimir Hoszowski (Lwów, Ukraina)

Duchowość narodów Europy Środkowej i Wschodniej, Lublin 7–11.04.1992

„Problem zderzenia kultur jako szansa otwarcia” – M. A. Krapięc (Lublin, Polska)
„Wiza świata mieszkańców terenów obecnej Litwy w neolicie” – Rimutė Rimantienė (Wilno, Litwa)
„Archaiczne tradycje kulturowe w duchowości człowieka pogranicza” – Jonas Trinkūnas (Wilno, Litwa)
„Źródło kultury muzycznej Bałtów w świetle materiałów archeologicznych” – Arvydas Karaška (Wilno, Litwa)
„Działalność G. Szymy i G. Titowicza jako zbieraczy folkloru na zach. Białorusi” – Tamara B. Warfolomiejewa (Mińsk, Białoruś)
„Tradycja limitków na Ukrainie w świetle materiałów zebranych przez Filaretę Kolasę” – Mychajło Chaj (Kijów, Ukraina)
„Lira na Białorusi. Tradycja starostwa” – Aleksander W. Łoś (Mińsk, Białoruś)
„Tradycyjna kultura sakralna w strukturze społecznej” – Regina Merkiene (Wilno, Litwa)
„Dualizm religijny i jego wpływy na duchowość Ukraińców w aspekcie muzyki instrumentalnej” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)
„Pieśń religijna w życiu duchowym Litwy XVI i XVII w.” – Juratė Trilupaitytė (Wilno, Litwa)
„Cerkiewna muzyka ukraińska XII–XVIII w. i jej miejsce w duchowej kulturze narodu ukraińskiego” – Elena Szewczuk (Kijów, Ukraina)
„Znaczenie malarstwa ikonowego w cerkwiach prawosławnych dla duchowego pouczenia, ukierunkowania i wychowania” – Wiktor L. Downar (Mińsk, Białoruś)
„Tradycyjne malarstwo Białoruskiego Polesia w kontekście osobliwości wyznaniowych w XVII i XVIII w.” – Nora L. Wietier (Mińsk, Białoruś)
„Średniowieczne budownictwo miejskie w dorzeczu Niemna na Białorusi. Wpływy i oryginalność” – Aleksander K. Krawcewicz (Mińsk, Białoruś)
„Pierwotny wygląd zabytków architektury sakralnej i jego zmiany w aspekcie wpływów wyznaniowych na Białorusi” – Olga I. Attas (Mińsk, Białoruś)
„Motywy kresowe w twórczości H. Rodakowskiego (album Pałahickie)” – Małgorzata Kitowska (Lublin, Polska)
„Talent twórcy a oryginalność twórczości” – Arvydas Karaška (Wilno, Litwa)
„Etniczne stereotypy w tradycyjnej mentalności Białorusinów” – Paweł Tierszkowicz (Mińsk, Białoruś)
„Literatura ukraińska a ukraińska tradycja religijna XIX i XX w.” – Jewhen O. Swerstiuk (Kijów, Ukraina)
„Sacrum i ethos w ukraińskich pieśniach duchownych i dumach kozackich” – Włodzimierz Mokry (Kraków, Polska)
„Stosunki między Litwinami, Polakami i Niemcami w Prusach w XVIII i XIX w.” – Algirdas Matulavičius (Wilno, Litwa)
„Obraz odrodzenia litewskiego w powieściach polskich (M. Rodziewiczówna i J. Weisenhoff)” – Adam Chruszczewski (Lublin, Polska)
„Specyfika małomiasteczkowej społeczności żydowskiej na Litwie do 1939 r.” – Grigorij Kano-wicz (Wilno, Litwa)
„Wpływy narodów Litwy na kulturę karaimeńską” – Karina Fikavičiūtė (Wilno, Litwa)
„Ormianie na styku Wschodu i Zachodu” – Jarosław Daszkiewicz (Lwów, Ukraina)
„Kultura duchowa białoruskich miast XVI i XVII w. (w oparciu o materiały z ksiąg magistrackich)” – Włodzimierz I. Pierwyszyn (Mińsk, Białoruś)
„Katolicki Uniwersytet w komunistycznym państwie” – Stefan Sawicki (Lublin, Polska)
„Między Kresami a Europą Wschodnią” – Miłosz Galecki (Warszawa, Polska)
„Duchowość narodów Europy Środkowej i Wschodniej – pytania teologa” – J. S. Gajek (Lublin, Polska)
„Pokój – kultura – dialog. Rozważania nad myślą Jana Pawła II” – Eugeniusz Sakowicz (Lublin, Polska)

Muzyka ludowa Europy Środkowo-Wschodniej – Aspekt magiczny i kulturowy w systemie muzycznym obrzędów wiosennych i letnich wschodniej Polski, Białorusi, Litwy i Ukrainy, Rybaki n. Narwią 6–19.07.1992

I. Orientacja magiczna kultury ludowej Europy Środkowej i Wschodniej

„Zachowania rytualne a zachowania magiczne” – Jarosław Kolczyński (Warszawa, Polska)
„Magiczność jako podstawa relacji pomiędzy kalendarzem obrzędowym i dorocznym cyklem pracy” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)
„Magiczne przedstawienia w wierzeniach ludowych białoruskich obrzędów wiosennych” – Włodimir Wasilewicz (Mińsk, Białoruś)
„Magia w wierzeniach. Magiczne znaczenie ornamentów w ludowym stroju białoruskim” – Jele-na Łoś (Mińsk, Białoruś)
„Jedynolity cykl bałtyjskich świąt kalendarzowych” – Algirdas Patackas (Wilno, Litwa)
„Zapis wizualny i badanie kultury tradycyjnej (ilustracja filmowa wiosenno-letniej obrzędowości)” – Rimas Kačaliauskas (Wilno, Litwa)
„Magia a semantyka muzyczna – formuła zaklinająca w białoruskich pieśniach obrzędowych cyklu dorocznego” – Dorota Frasunkiewicz (Warszawa, Polska)
„Związki muzyczno-semantyczne w białoruskich pieśniach cyklu kalendarzowego” – Galina Kut-yriowa (Mińsk, Białoruś)

„Relikty magii i kultu w litewskich wiosennych melodiach cyklu kalendarzowego” – Rimantas Astrauskas (Wilno, Litwa)
„Aspekt magiczny pieśni wiosennych na Polesiu kijowskim” – Jewgienij Jefremow (Kijów, Ukraina)
„Przetworzenia inwolucyjne w haikach (pieśniach wielkanocnych na Rusi Czerwonej)” – Bohdan Łukaniuk (Lwów, Ukraina)
„Magia a semantyka muzyczna w wolochoznych (włóczębnym) obchodach białoruskich i polskich na Białorusi” – Hala Tawłaj (Mińsk, Białoruś)
„Magiczne aspekty pieśni wolochoznych (włóczębnym) zachodniej Białorusi” – Aleksander Łojko (Grodno, Białoruś)
„Magia homeopatyczna w konopielkach północnej Białostocczyzny” – Dorota Frasunkiewicz (Warszawa, Polska)
„Pieśni wolochozne (włóczębne). Wzajemne oddziaływanie tradycji pisemnej i ustnej” – Lija Sołowiej (Mińsk, Białoruś)
„Mit o uśmierconym Bogu jako tematyczna i znaczeniowa podstawa tradycji wolochoznej (włóczębnej)” – Siergiej Sańko (Mińsk, Białoruś)
„Zwyczaj trzymania straży przy grobie Jezusa Chrystusa w noc paschalną” – Arvydas Karaška (Wilno, Litwa)
„Wiosenne obrzędy św. Jerzego na zachodniej Białorusi: aspekt magiczny, etnograficzny i muzyczny” – Tamara Warfolomiejewa (Mińsk, Białoruś)
„Magiczne elementy w litewskich pieśniach obrzędowych, wykonywanych na huśtawkach” – Skirmantė Valutytė (Wilno, Litwa)
„Sposoby liryzacji pieśni w białoruskim żniwnym cyklu kalendarzowym” – Galina Kut-yriowa (Mińsk, Białoruś)
„Letnie obrzędy cyklu kalendarzowego na obszarze Baisogala (centralna Litwa)” – Vilimas Malinauskas (Wilno, Litwa)
„Archaiczny obraz świata w choreografii wiosenno-letnich obrzędów litewskich” – Dalia Urbanavičienė (Wilno, Litwa)
„Tańce cyklu kalendarzowego a zabawy huculskie” – Łarisa Saban (Lwów, Ukraina)

II. Magia i pieśń obrzędowa w badaniach interregionalnych

„Problem granicy kulturowej z perspektywy słowiańskiego materiału muzycznego” – Anna Czekanowska (Warszawa, Polska)
„Magia a kult w rytuałach ludowych na św. Jerzego i św. Jana u Słowian Wschodnich i Bałtów” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)
„Magia w synkretycznym kompleksie święta Kupali u Ukraińców, Białorusinów i Bałtów” – Halina Tawłaj (Mińsk, Białoruś)
„Ślad symboliczny w interpretacji obrzędów. Przykład symboliki trzech nóg” – Jarosław Kolczyński (Warszawa, Polska)
„Wiosenno-letnia obrzędowość lemkowska na tle obrzędowości wschodniosłowiańskich” – Bogumiła Tarasiewicz (Zielona Góra, Polska)
„Regionalne różnicowania jakości muzycznych w słowiańskich pieśniach żniwnych” – Katarzyna Dadak-Kozicka (Warszawa, Polska)
„Repertuar muzyczny przesiedleńców na ziemiach zachodnich i północnych Polski (pozostałość cyklu dorocznego w muzyce instrumentalnej)” – Piotr Dahlig (Warszawa, Polska)
„Muzyka instrumentalna w litewskich wiosenno-letnich obrzędach cyklu kalendarzowego” – Arvydas Karaška (Wilno, Litwa)

26–29.01.1993

I. Bałtostowiańskie rytuały narodzin i chrzciny

„Etnograficzne aspekty obrzędów związanych z narodzinami na Białorusi” – Tatiana Kucharonok (Mińsk, Białoruś)
„Melodyczna typologia białoruskich pieśni rodzinnych” – Halina Tawłaj (Mińsk, Białoruś)
„Cechy charakterystyczne białoruskich pieśni na chrzciny o babce (akuszerce) i kumie” – Galina Pietrowskaja (Mińsk, Białoruś)
„Zwyczaj tancerne na wielkich chrzcinach na Ukrainie” – Łarisa Saban (Lwów, Ukraina)
„Kofysanki i pieśni dla brzemiennych” – Jūratė Šemetaitė (Wilno, Litwa)
„Ruch obrzędowy w rytuałach narodzin i śmierci” – Dalia Urbanavičienė (Wilno, Litwa)

II. Śmierć i zwyczaj żałobny w kręgu kultury Europy Środkowej i Wschodniej

„Związek semantyczny między muzyką żałobną a muzyką dorocznego cyklu pracy” – Halina Tawłaj (Mińsk, Białoruś)
„Męska tradycja w obrzędach pogrzebowych Rusi Czerwonej” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)
„Forma muzyczna lamentów żałobnych na Ukrainie” – Bohdan Łukaniuk (Lwów, Ukraina)
„Lamenty żałobne Ukraińców – emocja i kształtowanie formy” – Elena Murzina (Kijów, Ukraina)
„Gry pogrzebowe na Huculszczyźnie” – Łarisa Saban (Lwów, Ukraina)
„System semantyczny huculskiej muzyki pogrzebowej” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)
„Specyfika etniczna białoruskich zwyczajów pogrzebowych” – Włodimir Wasilewicz (Mińsk, Białoruś)
„Białoruskie żałobne głoszenia – problemy estetyki i typologii muzycznej” – Tamara Warfolomiejewa (Mińsk, Białoruś)
„Wpływ melodii białoruskich pieśni rodzinnych na lirykę pozaobrzędową” – Halina Tawłaj (Mińsk, Białoruś)
„O lamentach pogrzebowych w Polsce” – Alicja Trojanowicz (Warszawa, Polska)
„Podlaskie pieśni pogrzebowe” – Janina Szymańska (Warszawa, Polska)
„Repertuar polskich pieśni pogrzebowych” – Jan Adamowski (Lublin, Polska)
„Semantyka intonacyjna tradycyjnych płaszców litewskich” – Rimantas Astrauskas (Wilno, Litwa)
„Lokalne odrębności litewskich pieśni pogrzebowych” – Zita Kelmickaitė (Wilno, Litwa)
„Zjawisko śmierci w różnych gatunkach litewskich pieśni ludowych” – Rytis Ambrazevičius (Wilno, Litwa)

„Cykl pogrzebowy w kontekście obrzędowej muzyki instrumentalnej” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)

Duchowość narodów Europy Środkowo-Wschodniej – Eros i Thanatos, cz. I, Lublin 30.03-2.04.1993

- „Nykty-nokty – życie i śmierć w kulturze litewskiej” – Algirdas Patackas (Wilno, Litwa)
„Kategoria miłości i śmierci w antropologii” – Jerzy Prokopiuk (Warszawa, Polska)
„Ofiarowanie Izaaka – przezwyciężenie śmierci przez miłość” – Jadwiga Mizińska (Lublin, Polska)
„Grzech istnienia” – Taras Wozniak (Lwów, Ukraina)
„Problem afirmacji życia w kulturze białoruskiej” – Igor Uglik (Mińsk, Białoruś)
„Spirala w obrazie świata u dawnych Litwinów” – Elvira Usačiovaitė (Wilno, Litwa)
„Powtórna śmierć w religii dawnych Białych” – Gintaras Beresnevičius (Wilno, Litwa)
„Archaiczna symbolika smoka w tradycjach ludowych Europy Środkowo-Wschodniej” – Jarosław Kolczyński (Warszawa, Polska)
„Miłość i śmierć po rycersku – na podstawie ukraińskiej poezji barokowej” – Jurij Andruchowicz (Iwano-Frankowsk, Ukraina)
„Dotyk ożywczy. Duchowość polskiego baroku wobec Innego” – Antoni Czyż (Warszawa, Polska)
„Miłość i śmierć we współczesnej liryce białoruskiej” – Lubow Turbina (Mińsk, Białoruś)
„Odtworzenie sacrum w tekście poetyckim na podstawie współczesnej poezji litewskiej” – Eugenijus Ališanka (Wilno, Litwa)
„Słownik erotyczny w twórczości Milana Kundery” – Basia Nikiforowa (Wilno, Litwa)
„Święto śmierci w kulturze staropolskiej” – Alina Nowicka-Jeżowa (Warszawa, Polska)
„Miłość i śmierć w *Cieniach zapomnianych przodków* Michała Kociubińskiego” – Natalia Biłocerkiewicz (Kijów, Ukraina)
„Eros i thanatos w sztuce socrealistycznej” – Mykoła Riabczuk (Kijów, Ukraina)
„Fatum miłości i pokusa śmierci w kręgu ukraińskiej szkoły romantycznej” – Danuta Sosnowska (Warszawa, Polska)
„Problem Erosa i Thanatosa na pograniczu literatury i muzyki” – Józef Kon (Pietrozawodsk, Karelia)
„Motyw śmierci w dramaturgii muzycznej lirycznej miłości” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)
„Eros i thanatos w białoruskim świącie Kupali” – Halina Tawłaj (Mińsk, Białoruś)
„Wesele i śmierć – aspekt intonacyjny od Bałtyku do Karpat” – Izalij Ziemcowski (St. Petersburg, Rosja)
„Eros i Thanatos w wyobrażeniach i przesądach ludowych” – Włodzimierz Wasilewicz (Mińsk, Białoruś)
„Rola akuszerki w litewskich obrzędach ludowych związanych z narodzinami” – Rasa Paukštytė (Wilno, Litwa)
„Etnograficzne aspekty Erosa i Thanatosa w folklorze białoruskim” – Oleg Łysenko (St. Petersburg, Rosja)
„Cmentarze na Litwie” – Alfredas Širmulis (Wilno, Litwa)

Muzyka ludowa Europy Środkowo-Wschodniej – Tradycyjny obrzęd weselny, Dubienka n. Bugiem 12-25 lipca 1993

I. Specyfika struktur muzycznych pieśni weselnych

- „Współczesny pogląd na definicję autentyzmu w tradycyjnej kulturze muzycznej” – Włodzimierz Hrabowski (Drohobycz, Ukraina)
„Podstawy klasyfikacji białoruskich melodii weselnych” – Tamara Warfolomiejewa (Mińsk, Białoruś)
„Typy łemkowskich melodii weselnych na terenach Łemkowszczyzny Zachodniej” – Bogumiła Tarasiewicz (Zielona Góra, Polska)
„O specyfice typowych melodii weselnych zachodniej Białorusi” – Tamara Warfolomiejewa (Mińsk, Białoruś)
„Z badań nad muzycznymi wątkami weselnymi w Polsce wschodniej” – Piotr Dahlig (Warszawa, Polska)
„Sześciomiar w ukraińskich pieśniach weselnych” – Jewgienij Jefremow (Kijów, Ukraina)
„Niektóre właściwości muzyczno-poetyckie wesela słobodkiego” – Wiera Osadczaja (Charków, Ukraina)
„Ukraińskie pieśni weselne na Podolu” – Anatolij Zawalniuk (Winnica, Ukraina)
„Weselne przedświątki” – Bohdan Łukaniuk (Lwów, Ukraina)

II. Wesele jako kompleks obrzędowo-muzyczny

- „Problemy semantyki muzycznej wesela ukraińskiego” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)
„Dramaturgia muzyczna wesela ukraińskiego dorzecza Dniepru” – Elena Murzina (Kijów, Ukraina)
„Wesele tradycyjne w dorzeczu Horynia” – Iryna Klymenko (Kijów, Ukraina)
„Funkcja muzyki w tradycyjnym weselu łemkowskim” – Bogumiła Tarasiewicz (Zielona Góra, Polska)
„Pieśni weselne a kontekst obrzędowy w dorzeczu Desny” – Irina Bielowskietowa (Kijów, Ukraina)
„Obrzędy i pieśni weselne wsi Klusnykiwka (region Połtawski)” – Dmitrij Lebiedinskij (Charków, Ukraina)
„Magiczne wierzenia i zabobony Białorusinów w strukturze obrzędu weselnego” – Włodzimierz Wasilewicz (Mińsk, Białoruś)
„Kult przodków w weselu białoruskim” – Leonella Małas (Mińsk, Białoruś)
„Elementy inicjacji w białoruskich obrzędach cyklu rodzinnego” – Tatiana Kucharionok (Mińsk, Białoruś)
„Relikty obrzędu inicjacji w weselu białoruskim” – Leonella Małas (Mińsk, Białoruś)
„Elementy teatru ludowego w weselu białoruskim” – Łarisa Ryzkowa (Mińsk, Białoruś)
„Noc posłubna u Słowian” – Aleksandr Gura (Moskwa, Rosja)
„Wieczór dziewiczy na Kijowszczyźnie” – Hanna Koropniczenko (Kijów, Ukraina)
„Wesele w kraju Poniewieżskim” – Lina Kirsnyte (Wilno, Litwa)
„Rytuały nekroentu w pieśniach weselnych” – Rasa Šukienė (Wilno, Litwa)
„Symbolika włosów w obrzędzie weselnym. Wybrane zagadnienia” – Jarosław Kolczyński (Warszawa, Polska)

III. Wesele pogranicza

- „Muzyka weselna ukraińsko-polskiego pogranicza na Wołyniu” – Michaił Łobanow (St. Petersburg, Rosja)
„Lingwistyczno-etnograficzne podobieństwa i różnice w białoruskim i polskim weselu” – Anatolij Aksamitow (Mińsk, Białoruś)
„Funkcja wesela w dorzeczu Nurca i Bugu” – Dorota Frasunkiewicz (Warszawa, Polska)

IV. Wesele mniejszości kulturowych

- „Muzyka weselna słobodkiej Ukrainy. Problemy mutacji w metropolii i w diasporach południowej Ukrainy i Syberii” – Olena Tiurkowa (Donieck, Ukraina)

- „Przemiany łemkowskiej obrzędowości weselnej w sytuacji diaspory (Polska zachodnia)” – Bogumiła Tarasiewicz (Zielona Góra, Polska)
„Elementy etnograficzne wesela karaimskiego” – Karina Firkavičiūtė (Wilno, Litwa)
„Muzyczne tradycje weselne wsi Bujwidze (rejon wileński)” – Anna Adamowicz (Warszawa, Polska)

V. Taniec weselny. Rytuał czy zabawa?

- „Taniec młodego i młodej w czasie wesela jako kontynuacja obrzędu inicjacji” – Łarisa Saban (Lwów, Ukraina)
„Elementy inicjacji w tańcach drużby i drużki w obrzędzie weselnym Rusi Czerwonej” – Łarisa Saban (Lwów, Ukraina)
„Elementy choreografii w białoruskim obrzędzie weselnym” – Nikołaj Kozienko (Mińsk, Białoruś)
„Litewska obrzędowa choreografia weselna” – Dalia Urbanavičienė (Wilno, Litwa)
„VI. Weselna muzyka instrumentalna”
„Wesele w kontekście tradycyjnej, instrumentalnej kultury muzycznej Europy Środkowo-Wschodniej” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)
„Tradycyjna muzyka instrumentalna wesela w podolskim dorzeczu Dniestru” – Raisa Gusak (Kijów, Ukraina)
„Weselna muzyka instrumentalna w północnej Białorusi” – Jurij Bojko (St. Petersburg, Rosja)
„Problemy artykulacji w muzyce skrzypcowej huculskiego wesela” – Wiktoria Maciejewska (St. Petersburg, Rosja)

VII. Analogie muzyczne i pozamuzyczne cyklu dorocznego i rodzinnego

- „Wesele Ciaraszi” – związki białoruskiej zabawy cyklu kalendarzowego z weselem” – Lilia Solowej (Mińsk, Białoruś)
„Związki funkcjonowania i strukturalne w pieśniach białoruskiego cyklu dorocznego i rodzinnego” – Halina Tawłaj (Mińsk, Białoruś)
„Typologiczne paralele pomiędzy melodiami weselnymi a pieśniami cyklu kalendarzowego w południowo-wschodniej Litwie” – Rimantas Asrauskas (Wilno, Litwa)
„Literackie instrumenty analizy w zastosowaniu do słowiańskich pieśni ludowych” – Anna Czekanowska (Warszawa, Polska)

Instrumenty muzyczne w kulturze tradycyjnej Europy Środkowo-Wschodniej, Lublin 24-28.01.1994

- „Najdawniejsze kompleksy fizyczne i biologiczne w prehistorii instrumentów muzycznych na podstawie materiałów ukraińskich i karelskich” – Alła Ablowa (Pietrozawodsk, Rosja)
„Muzyka instrumentalna narodów Europy Północnej jako źródło badań etnologicznych i etnogenetycznych” – Romualdas Apanavičius (Wilno, Litwa)
„Ślady najstarszej kultury w instrumentach muzycznych na Rusi Karpackiej” – Wiktor Szostak (Użhorod, Ukraina)
„Najdawniejsze instrumenty kultury białoruskiej” – Włodzimierz Puzynia (Mińsk, Białoruś)
„Źródła i wpływy lokalne w archaicznej białoruskiej muzyce instrumentalnej” – Halina Tawłaj (Mińsk, Białoruś)
„Miejsce i funkcja muzyki instrumentalnej w obrzędach kompleksu bożonarodzeniowego na Białorusi” – Inna Nazina (Mińsk, Białoruś)
„Bojkowska muzyka sopilkowa związana z dorocznym cyklem pracy” – Bohdan Jaremkow (Równe, Ukraina)
„Najdawniejsze przejawy muzyki instrumentalnej (corpora musica, muzyka fizyczna i biologiczna) oraz źródła uniwersalnej twórczości dźwiękowej” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)
„Systemowość wiedzy o instrumentach muzycznych” – Ludwik Bielawski (Warszawa, Polska)
„Instrument muzyczny jako medium w kontekście etnologicznym, ekologicznym, religijno-filozoficznym i etnosferycznym na przykładzie narodów Północy” – Igor Bogdanow (Moskwa, Rosja)
„Źródła muzyki instrumentalnej Białych” – Arvydas Karaška (Wilno, Litwa)
„Tradycyjne zespoły instrumentalne Litwinów. Etnogeneza sutartines” – Algirdas Vyžintas (Wilno, Litwa)
„Stan tradycji instrumentalnej na przebadanym terenie Polesia Wołyńskiego” – Roman Jenenko (Kijów, Ukraina)
„Z badań nad archeologicznymi instrumentami muzycznymi w Polsce” – Dorota Popławska (Warszawa, Polska)
„Konkursy gry na instrumentach pasterskich w Ciechanowcu” – Piotr Dahlig (Warszawa, Polska)
„Ludowe instrumenty muzyczne w polskich kolekcjach muzealnych” – Ewa Dahlig (Warszawa, Polska)
„Męczyzna i kobieta a instrumentalna kultura na płaszczyźnie historycznej oraz etnopsychologicznej” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)
„Problematyka innowacji w budowie współczesnych instrumentów dętych w Polsce” – Zbigniew J. Przeremski (Warszawa, Polska)
„Dudy w folklorze litewskim” – Rimantas Sliužinskas (Kłajpeda, Litwa)
„Dudy białoruskie na podstawie materiałów etnograficznych N. Nikiforowskiego i J. Romanowa” – Aleksander Łoś (Mińsk, Białoruś)
„O zjawisku dźwięku harmonicznym i pewnym ich zastosowaniu w ludowym instrumentarium muzycznym” – Jan Sęszewski (Warszawa, Polska)
„O zastosowaniu komputera w organologii. Przykład typologii ziółców” – Ewa Dahlig (Warszawa, Polska)
„Dumła w tradycyjnej kulturze Bojkowszczyzny, Huculszczyzny i Bukowiny” – Łarisa Saban (Lwów, Ukraina)
„O kuokles od tradycji do postradacji” – Valdis Muktupavēls (Ryga, Łotwa)
„Tradycyjne zabawki dźwiękowe na Zachodniej Ukrainie” – Łarisa Saban (Lwów, Ukraina)
„Trembita w pasterskich i pogrzebowych zwyczajach Huculszczyzny” – Łarisa Saban (Lwów, Ukraina)
„Muzyka myśliwych i pasterzy, pytania o genezę specjalizacji oraz profesjonalizmu muzycznego” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)
„Stanisław Łukiewicz: o programowym utworze instrumentalnym pasterzy karpackich” – Bohdan Łukaniuk (Lwów, Ukraina)

Duchowość narodów Europy Środkowo-Wschodniej – Eros i Thanatos, cz. II, Lublin 19-22.04.1994

- „Kategoria miłości w antropologii” – Jerzy Prokopiuk (Warszawa, Polska)
„Ontologia Thanatosa jako epifenomen kultury” – Jurij Załoska (Mińsk, Białoruś)
„Miłość i śmierć w ukraińskiej mitologii w kontekście tradycji indoeuropejskiej” – Oksandr Szkoła (Kijów, Ukraina)
„Jeszcze raz o upiorze (wampirze)” – Jarosław Kolczyński (Warszawa, Polska)
„Miłość do śmierci. Problem nekrofilii we współczesnej literaturze europejskiej” – Natalia Biłocerkiewicz (Kijów, Ukraina)
„Prawa biosu jednakie dla wszystkich... Problem życia i śmierci we współczesnej liryce ukraińskiej” – Ludmyła Taran (Kijów, Ukraina)
„Miłość i śmierć w poetyce lamentów ukraińskich” – Sofija Majdańska (Kijów, Ukraina)

– Bo- „Eros i Thanatos w kontekście wojny w kulturze bałtośłowiańskiej” – Gintaras Beresnevičius (Kowno, Litwa)

rszawa, „Niełatwe stosunki Erosa i Thanatosa w zwierciadle sztuki białoruskiej” – Jawhien Szuniejka (Mińsk, Białoruś)

„Problemy białoruskiego odrodzenia muzycznego: Eros i Thanatos” – Wiktor Skorobogatow (Mińsk, Białoruś)

i Saban „Thanatos: paradygmat mitologiczny w folklorze ukraińskim” – Roman Kiś (Lwów, Ukraina)

„Spotkanie miłości i śmierci w symbolach ikonizacji i emblematycznych kultury tradycyjnej: konfrontacja muzyki i sztuki przestrzennej” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)

– Łarisa „Źródła Erosa i Thanatosa w europejskim karnawale odnalezione w białoruskich zapustach (maślenicy)” – Halina Tawłaj (Mińsk, Białoruś)

„Eros i Thanatos w kurhanach aryjskiej praojczyzny” – Jurij Szyłow (Kijów, Ukraina)

„Muzyka a duchowość. Szkice na tle wielkiego tematu” – Wołodimir Hrabowski (Drohobycz, Ukraina)

Wscho- „Technika kompozytorska jako znak. O metamorfozach z drugiej strony lustra. Jonas Kokkonen” – Józef Kon (Pietrozawodsk, Karelia)

ak (Ki- „Życie – miłość i śmierć Jarosława Tyszyńskiego. Artysta, o którym zapomniano” – Iwona Kabzińska-Stawarz (Warszawa, Polska)

osja) „Muzyka ludowa Europy Środkowo-Wschodniej – Muzyka instrumentalna, Rybaki n. Narwia 11-24.07.1994

ska (St. „Różne warstwy tradycyjnej muzyki instrumentalnej: prologomena historyczne, funkcyjne i strukturalne do problemu związku miasta i kulturalnych centrów z kulturą wiejską w Europie Środkowo-Wschodniej” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)

„Przykład miejskiej kultury muzycznej w środowisku wiejskim w końcu XIX i na początku XX wieku” – Irysa Priedite (Ryga, Łotwa)

„Kształtowanie się wzajemnych związków pomiędzy miejską i wiejską tradycją instrumentalną na Zakarpaciu w XIX i XX wieku” – Wiktor Szostak (Użgorod, Ukraina)

„Ludowa sztuka przedstawiająca – zagadnienie modus existendie” – Jarosław Kolczyński (Warszawa, Polska)

„Problematyka stylizacji folkloru instrumentalnego w aspekcie wykonawczym” – Algirdas Vyžintas (Wilno, Litwa)

„Literackie i miejskie wpływy na tradycję wykonawczą kobzarstwa ukraińskiego” – Nadia Suprun (Równie, Ukraina)

„Rola kultury miejskiej w tworzeniu się profesjonalnej tradycyjnej białoruskiej *traistaj* muzyki na zachodnim Poozieriu” – Albina Skorobogatzenko (Mińsk, Białoruś)

„Wzajemne wpływy między tradycyjnymi i akademickimi elementami w wykonawczej technice skrzynek z centralnego Polesia” – Serhij Ochrimczuk (Kijów, Ukraina)

„Tradycyjna wykonawcza maniera gry na harmoniach ludowych na południowej Pińszczyźnie” – Bohdan Jareńko (Równie, Ukraina)

„Tradycyjna żeńska technika gry na instrumentach perkusyjnych na centralnej Ukrainie” – Hanna Koropniczenko (Kijów, Ukraina)

„Tradycyjna muzyka instrumentalna w tzw. ludowo-akademickim środowisku i problem etniczno-dźwięko-ideatu Ukraińców” – Mychajło Chaj (Kijów, Ukraina)

„Niektóre osobliwości współczesnego codziennego muzykowania na Litwie” – Władysława Kakanavičiute (Kłajpeda, Litwa)

„Instrumentalna muzyka ludowa na pd.-zach. Litwie (Suwalki) na początku XX wieku” – Vytautas Alenskias (Kłajpeda, Litwa)

„Muzyka wokalo-instrumentalna Białorusinów Pskowszczyzny i jej paralele w różnych regionach Rosji” – Jurij Bojko (St. Petersburg, Rosja)

„Ukraińska i białoruska muzyka taneczna w diasporach Karelii” – Wacław Kalaberda (Pietrozawodsk, Karelia)

„Weselna muzyka instrumentalna w podolskim dorzeczu Dniestru: źródła formowania tradycji” – Raisa Gusak (Kijów, Ukraina)

„Tradycyjne zespoły ludowe Mińszczyzny” – Inna Nazina (Mińsk, Białoruś)

„Tradycja skrzypcowych kapel na Chersońszczyźnie” – Wiktor Kysil (Cherson, Ukraina)

„Geneza białoruskiej pieśni skocznej” – Halina Tawłaj (Mińsk, Białoruś)

„Repertuar kapeli weselnej” – Larysa Saban (Lwów, Ukraina)

„Niektóre obserwacje nad wzajemnymi wpływami między miastem i wsią” – Bohdan Łukaniuk (Lwów, Ukraina)

„Muzykanci i tancerze w moich badaniach terenowych” – Grażyna Dąbrowska (Warszawa, Polska)

„Muzyka instrumentalna w zbiorach Instytutu Sztuki, Folkloru i Etnografii w Kijowie” – Iryna Bielosiwetowa (Kijów, Ukraina)

„Czynnik przeobrażenia ludowego instrumentarium muzycznego w Polsce” – Piotr Dahlig (Warszawa, Polska)

„Lira korbowa w Polsce – problem normy i innowacji w budowie instrumentu” – Zbigniew Przezemski (Warszawa, Polska)

„ESAC – System kodowania melodii jednogłosowych. Pokaz komputerowy” – Ewa Dahlig (Warszawa, Polska)

„Współczesna białoruska muzyka wiejska – requiem na skraju martwego miasta” – Juraś Załoska (Mińsk, Białoruś)

Duchowość Narodów Europy Środkowo-Wschodniej – Kult zmarłych, cz. I, Lublin 7-8.09.1994

„Ślad do tamtych światów” – Jarosław Kolczyński (Warszawa, Polska)

„Rytuał pogrzebowy – cel i symbolika działań” – Anna Kowalska-Lewicka (Kraków, Polska)

„Obrzęd pogrzebu w dolnym dorzeczu Niemna (nowe odkrycia)” – Valdemaras Šemenas (Wilno, Litwa)

„Szczególna ofiara dla zmarłych u Gotów (III-IV w. po Chr.)” – Andrzej Kokowski (Lublin, Polska)

„Struktura i semantyka obrzędu pogrzebowego w kontekście innych obrzędów” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)

„Cross – kulturowe kowariacje wyobrażeń dotyczących śmierci jako indyktor typu kultury” – Roman Kiś (Lwów, Ukraina)

„Binarna semantyczna opozycja *Tu i Tam* w konstruowaniu mitologiczno-poetyckiej wizji *tamtego* świata (materiał karpacijski)” – Maria Majerczyk (Lwów, Ukraina)

„Opozycja *ten – tamten* świat w ludowym światopoglądzie Ukraińców” – Olha Poricka (Kijów, Ukraina)

„Dydaktyczna funkcja obrazu śmierci i *tamtego* świata w ludowej etyce ukraińskiej” – Sofija Majdanska (Kijów, Ukraina)

„Modelowanie obrazu *tamtego* świata na podstawie znalezisk w aryjskich mogiłach Naddnieprza” – Jurij Szyłow (Kijów, Ukraina)

„Pierwsze kroki duszy... (materiały z I poł. XX w.)” – Regina Merkienė (Wilno, Litwa)

„Podróż w zaświaty w mitologii litewskiej” – Gintaras Beresnevičius (Wilno, Litwa)

„Rytuał pochówku w białoruskiej literaturze etnograficznej XIX wieku” – Halina Tawłaj (Mińsk, Białoruś)

Duchowość narodów Europy Środkowo-Wschodniej – Eros i Thanatos cz. III, Lublin 24-25.04.1995

„Kategoria śmierci w antropozofii” – Jerzy Prokopiuk (Warszawa, Polska)

„Idea miłości i śmierci w książce Jana Pawła II *Przekroczyć próg nadziei*” – Iwona Kabzińska-Stawarz (Warszawa, Polska)

„Bruno Schulz – przeciw śmierci” – Władysław Panas (Lublin, Polska)

„Esthes jako spotkanie Erosa i Thanatosa” – Eugenijus Ališanka (Wilno, Litwa)

„Dydaktyczna funkcja obrazu śmierci i *tamtego* świata w ludowej etyce ukraińskiej” – Sofija Majdanska (Kijów, Ukraina)

„Dla bezzennych niebios są zamknięte...” – Anna Kowalska-Lewicka (Kraków, Polska)

„Narcyzm wielkiego państwa i jego thanatologiczne korelaty (wojna w kontekście kryzysu tożsamości)” – Roman Kiś (Lwów, Ukraina)

„Między życiem a śmiercią...” – Vytautas Beranis (Wilno, Litwa)

„Thanatos we współczesnej prasie polskiej (1994-95)” – Jadwiga Pstrusińska (Kraków, Polska)

„Miejsce muzyki w systemie obrzędów związanych z Erosem i Thanatosem” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)

Muzyka ludowa Europy Środkowo-Wschodniej – Muzyczny folklor dziecięcy – źródła, Rybaki n. Narwia 18-22.07.1995

„Tradycje dziecięce w oparciu o otaczającą przestrzeń (na materiale współczesnego miasta)” – Maria Osorina (St. Petersburg, Rosja)

„Interpretacja kultury tradycyjnej w zabawie dziecięcej” – Jelena Wasiliewa (St. Petersburg, Rosja)

„Obrzęd rozwiązywanie rozumu u Rosjan” – Albert Bajburin (St. Petersburg, Rosja)

„Dziecięce prawo zwyczajowe” – Walentin Golowin (St. Petersburg, Rosja)

„Dziecięce *chodzenie po domach* zgodnie z cyklem obrzędów kalendarzowych” – Anna Niekryłowa (St. Petersburg, Rosja)

„Niektóre właściwości dziecięcych pieśni litewskich” – Jurate Semetaite (Wilno, Litwa)

„Dziecięce pieśni – gry wiosenne niektórych regionów Wołynia i Polesia” – Nadia Suprun (Równie, Ukraina)

„Gatunki i rodzaje tradycyjnego ukraińskiego folkloru dziecięcego” – Halina Dowżenok (Kijów, Ukraina)

„Dziecięce instrumenty muzyczne jako relikwiny ewolucji stadialnej i historii etnicznej” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)

„Dziecięce instrumenty muzyczne Huculszczyzny i południowej Pińszczyzny (na podstawie materiałów z powiatów kosowskiego i gąbrowskiego oraz zarczańskich w województwach iwanofrankowskim i rówiańskim)” – Bohdan Jareńko (Równie, Ukraina)

„Kształcenie skrzynek na Podhalu” – Tomasz Nowak (Warszawa, Polska)

„*Pocieszki* jako przedmiot psychofizycznego wychowania dzieci” – Algyte Merkeliene (Kłajpeda, Litwa)

„Wyłaskani w Galicji” – Bohdan Łukaniuk (Lwów, Ukraina)

„Wylaskani dziecięcy we współczesnym repertuarze folklorystycznym” – Jewgienij Kostuchin (St. Petersburg, Rosja)

„Związek kołysanek łotewskich z kultem zmarłych: symbolika myszy” – Stanisława Kuczeptowa (St. Petersburg, Rosja)

„Praca z dziećmi i młodzieżą z miasta w zespole folklorystycznym” – Magdalena Świderek (Warszawa, Polska)

„Opanowanie muzyki obrzędowej przez dziecięcy zespół folklorystyczny” – Halina Tawłaj (Mińsk, Białoruś)

„Kółko folklorystyczne jako forma zintegrowanego wychowania etnicznego w szkole” – Ruta Grumadaite (Kłajpeda, Litwa)

„Metody pracy z dziecięcym zespołem folklorystycznym w mieście” – Olena Tyurkova (Dniepr, Ukraina)

Kultura tradycyjna a świat dziecka, Lublin 22-25.01.1996

„Etnopedagogiczne tradycje Białorusinów” – Lubow Rakowa (Mińsk, Białoruś)

„Tradycyjna pedagogika białoruska – aspekt porównawczo-kulturowy” – Igor Uglik (Mińsk, Białoruś)

„*Dom i ludzie* w systemie tradycyjnego wychowania u Ukraińców” – Hanna Horyń (Lwów, Ukraina)

„Kontakt matki i dziecka – aspekt biopsychiczny i socjokulturowy” – Oksana Kiś (Lwów, Ukraina)

„Rola kumów (chrzestnych) w formowaniu oglądu świata u dzieci” – Birutė Imbrasienė (Wilno, Litwa)

„Wychowanie a obrzędy kalendarzowe w kulturze tradycyjnej” – Anna Niekryłowa (St. Petersburg, Rosja)

„Pastwisko jako miejsce tworzenia się subkultury dziecięcej” – Anna Kowalska-Lewicka (Kraków, Polska)

„Początkowe etapy wychowania muzycznego w kulturze tradycyjnej” – Ihor Maciejewski (St. Petersburg, Rosja)

„Spontaniczna twórczość w kulturze tradycyjnej (na podstawie materiałów dotyczących najmłodszych dzieci w kulturach słowiańskich i bałtofińskich)” – Karl Rautio (Pietrozawodsk, Karelia)

„Baśnie z pieśniami i ich miejsce w muzycznym wychowaniu dzieci” – Dalia Vaitenavičienė (Wilno, Litwa)

„Ustna forma przyswajania tradycyjnych technik śpiewu w dziecięcym zespole ludowym” – Łarisa Ryżkowa (Mińsk, Białoruś)

„Zabawy dziecięce w kulturze tradycyjnej” – Austeja Nakiene (Wilno, Litwa)

„Zabawianie, przypowiadki i ich funkcja w tradycyjnym wychowaniu dziecka” – Jurate Semetaite (Wilno, Litwa)

„Zabawy jako przedmiot nauki i metoda nauczania w tradycyjnym systemie wychowawczym” – Aleš Loska (Mińsk, Białoruś)

„Dziecko a tańce tradycyjne (referat ilustrowany filmami Magdaleny Świderek)” – Grażyna Dąbrowska (Warszawa, Polska)

„Kultura duchowa dziecka jako problem etnosocjalny” – Iryna Kołaczowa (Mińsk, Białoruś)

„Etnokultura i poznanie świata” – Erimas Velička (Wilno, Litwa)

„Folklorizm jako forma świadomości etnicznej (na podstawie badań socjologicznych)” – Inija Trinkunienė (Wilno, Litwa)

„Dla czego dzieci uczą się o przeszłości? Orientacja na przeszłość w procesie pedagogicznym” – Ivan Mačak (Bratysława, Słowacja)

„Tradycje pedagogiczne w kontekście narodowej koncepcji edukacyjnej na Białorusi” – Swietłana Snopowska (Mińsk, Białoruś)

„Anton Hryniewicz (1877-1937) i jego koncepcja wchodzenia białoruskiego dziecka w świat tradycyjnej kultury muzycznej” – Halina Tawłaj (Mińsk, Białoruś)

„Lwowska koncepcja nauczania folkloru muzycznego w trzostopniowym systemie kształcącym (podstawowe, średnie i wyższe szkoły muzyczne)” – Bohdan Łukaniuk (Lwów, Ukraina)

„Folklor dziecięcy jako sztuka życia” – Katarzyna Dadak-Kozicka (Warszawa, Polska)

„In stereore inventur” – Robert Reszke (Warszawa, Polska)

„Obok sztuki, edukacji, etnografii” – Janusz Byszewski (Warszawa, Polska)